

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

R. VIII: 2010

Nr 11 (240)

Data odczytu: 17.3.2010

Data wydania: 17.3.2010

800. spotkanie

Aleksandra Życzyńska

90 lat polskiej szkoły w Grudziądzu II LO im. Jana III Sobieskiego

W roku 1874 państwo pruskie przejęło w Grudziądzu dawną Realschule (szkołę realną) i nadało jej bardziej prestiżową nazwę - Gimnazjum Królewskiego. Szkoła zajmowała budynek przy ówczesnej ulicy Klasztornej 5. Był jednak zbyt ciasny dla doskonale rozwijającej się placówki i władze zakupiły parcele w centrum miasta u zbiegu ulic Sienkiewicza i Ogrodowej (dziś Kosynierów Gdyńskich). Nadzór nad przeprowadzką powierzono dyrektorowi Kretschmerowi z Gdańska. Prace budowlane rozpoczęto na początku września 1878 roku. Inwestorem finansowym był oczywiście rząd Rzeszy, dlatego całkowitą kontrolę przejęła stolica Regencji, czyli Kwidzyn. Szkoła powstała na planie litery L. Główna fasada utrzymana w stylu neorenesansowym z dwuskrzydłowym, reprezentacyjnym wejściem ustawionym centralnie. Budynek wykonano z cegły, a ściany wylicowano cegłą klinkierową. Parter ozdobiono 6 pasami terrakoty. Nad wejściem znajduje się pięknie zdobiona aula.

Uroczyste przejście budynku Gimnazjum Królewskiego w Grudziądzu nastąpiło 7 stycznia 1881 roku w dziesiątą rocznicę II Rzeszy Niemieckiej. Wybór daty nie był oczywiście przypadkowy.

Dwa lata później to jest 1 października 1883 roku nowym dyrektorem szkoły został dr Sigfrid Anger.

Nowy dyrektor okazał się być wielkim pasjonatem historii starożytnej i na kartach historii Grudziądza zapisał się jako założyciel Towarzystwa Miłośników Starożytności i badacz rzymskiego cmentarzyska na Rządzu. Dzięki jego odkryciom grudziądzkie Muzeum pozyskało ciekawe zbiory.

Gimnazjum poza nauką oferowało uczniom ciekawe zajęcia pozalekcyjne. Istniały: zrzeszenie wędrownie oraz zastęp wioślarski z dwoma własnymi łodziami, które przechowywane były przez klub wioślarski. Na Wiśle odbywały się częste regaty, będące nie tylko sprawdzianem umiejętności dla sportowców, ale także wielką atrakcją dla Grudziądzan. Uczniowie gimnazjum byli w mieście rozpoznawalni dzięki niebieskim czapkom, nazywanym gwarowo gilami (w przeciwieństwie do czerwono czapkowych uczniów szkoły realnej II-go stopnia, nazywanych potrzosami). Niebieskie czapki noszone były jeszcze pewien czas po zamknięciu gimnazjum przez uczniów niemieckiej szkoły prywatnej, aż zostały zakazane.

Powrót Grudziądza do Macierzy po 147 latach zaborów oznaczał przejmowanie władzy administracyjnej i wojskowej przez mieszkających tu Polaków.

Losy Gimnazjum Królewskiego w dużej mierze zależały od aktywności kadry nauczycielskiej. Inicjatorem tego przedsięwzięcia i pierwszym administratorem był ksiądz Władysław Szablewski. Już w kwietniu 1920 roku rozpoczęto nowy rok szkolny, mimo, że od początku piętrzyły się trudności. W styczniu tego samego roku do budynku gimnazjum przy ulicy Sienkiewicza wprowadziły się polskie władze miejskie.

Brakowało odpowiedniej kadry nauczycielskiej i polskich podręczników. Początkowo naukę prowadzono według zaleceń programowych z 1913 roku a językiem wykładowym pozostał j. niemiecki. W 1920 roku w gimnazjum rozpoczęło naukę 50 uczniów pochodzenia polskiego i niemieckiego, katolików i ewangelików. W tym roku szkolnym udało się utworzyć tylko jedną klasę polską. Była nią sexta. Do matury wówczas przystąpiło tylko 5 uczniów. W marcu 1921 roku Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego upaństwowiło szkołę, która tym samym stała się pierwszą w mieście polską szkołą średnią.

Gimnazjum wpisano pod numerem 749 i taki numer widniał na uczniowskich tarczach. Zatwierdzono także szkolny strój. Granatowe ubranie z krawatem a do tego okrągła granatowa czapka z metalowym znaczkiem, na którym wygrawerowano książkę i znicz. Te zmiany były zasługą pierwszego powojennego dyrektora szkoły – Teodora Mianowskiego (1920-1921), wszechstronnego filologa, znawcy języka łacińskiego, francuskiego i niemieckiego. Podpisanie przez II RP traktatu mniejszościowego sprzyjało tworzeniu się niemieckich placówek oświatowych i w ten sposób gimnazjum stawało się typowo polską szkołą. Od 1922 do 1923 roku funkcję dyrektora pełnił Adam Zassawski, nauczyciel języka polskiego. Po nim na tym stanowisku zasiadał Jan Augustyński (1923–1925), również filolog języka polskiego. W czasie kierowania przez niego szkołą w Grudziądzu miała miejsce wielka uroczystość. 23 czerwca 1924 roku do miasta przybył prezydent RP Stanisław Wojciechowski.

Kadrę nauczycielską za dyrektora Augustyńskiego tworzyło 14 wykładowców. Do gimnazjum uczęszczało 400 uczniów w tym 23 było w klasie maturalnej.

W dziennikach lekcyjnych obok zawodu rodziców widnieją informacje wyznaniowe, stąd wiadomo, że aż 365 było katolikami a tylko 3 wyznania ewangelickiego, jedna deklarowała bezwyznaniowość. W 1926 roku zaszła zmiana na stanowisku dyrektora. Został nim Jan Puppel (1926-1936), nauczyciel języka niemieckiego. W tym czasie nastąpiła reorganizacja systemu nauczania i gimnazjum stało się typową szkołą neoklasyczną. Dominowały przedmioty humanistyczne i języki obce. W ciągu tygodnia uczniowie mieli od 33 do 35 godzin lekcyjnych. W tym następujące przedmioty: religia, j. polski, j. łaciński, j. grecki, j. francuski, historia, geografia, matematyka, fizyka, chemia przyroda, roboty ręczne, propedeutyka i filozofia, śpiew, gimnastyka. Za dyrektora J. Puppela w 1932 roku wprowadzono także reformę oświaty tzw. Jędrzejewiczowską. Szkoły powszechnie podzielono na 3 stopnie. Gimnazja jako szkoły średnie były 4 letnie i kończyła je tzw. mała matura. Dawała ona możliwość kontynuowania nauki min. w liceach i uzyskania dużej matury oraz wstępu na wyższą uczelnię.

W 1933 roku dyrekcja szkoły wspierana przez rodziców i uczniów wystąpiła do ministerstwa z wnioskiem o nadanie szkole imienia Króla Jana III Sobieskiego.

Wybór patrona oczywiście był podyktowany jego chwalebny zwycięstwem spod Wiednia, ale także potrzebą nawiązania do świetności naszego państwa. We wrześniu tego samego roku władze oświatowe wyraziły zgodę i szkoła przyjęła nazwę Gimnazjum Klasyczne Króla Jana III Sobieskiego. Uroczystości chrztu odbyły się na szkolnym boisku. Uczniowie ustawieni w czworobok otaczali ułożony po środku sztandar, ufundowany przez Towarzystwo Rodzicielskie pod kierownictwem płk Żaboklickiego. Sztandar był dziełem sióstr Elżbietanek z ul. Waryńskiego. Na jednej stronie, na czerwonym tle widniał biały orzeł i napis „Państwowe Gimnazjum Klasyczne w Grudziądzu”, zaś po drugiej na niebieskim tle wyhaftowana głowa króla z wieńcem laurowym i napis „im. Króla Jana III Sobieskiego”. Powyżej głowy w lewym rogu wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej.

Podczas uroczystości głos zabrał dyrektor gimnazjum J. Puppel oraz przedstawiciel Towarzystwa Rodzicielskiego. Ceremonii wbijania gwoździ w drzewiec sztandaru towarzyszyli uczniowie klas maturalnych. Po uroczystości szkolnej cała zebrana społeczność udała się do kościoła oo. Jezuitów na mszę świętą. Podczas chrztu szkoły wewnątrz budynku wmurowano tablicę pamiątkową autorstwa Józefa Aumillera. Przedstawiała ona popiersie króla

w todze rzymskiej z wieńcem laurowym na głowie. Na korytarzu szkolnym wystawiono także białe, gipsowe popiersie króla.

Uroczystość miała prestiżowe znaczenie dla społeczności szkolnej, ale także była wielkim patriotycznym wydarzeniem dla mieszkańców Grudziądza.

W 1935 roku przeprowadzono kolejną reorganizację szkoły. Państwowe Gimnazjum Klasyczne przekształcono w czteroletnie Gimnazjum i dwuletnie Liceum im. Króla Jana III Sobieskiego.

W tym kształcie organizacyjnym szkoła pozostała aż do wybuchu wojny w 1939 roku.

W 1935 roku w związku z powyższą zmianą ujednotcono mundurki szkolne – spodnie z lampasami. Dla odróżnienia lampasy licealistów były amarantowe a gimnazjalistów niebieskie.

Uroczystość nadania imienia gimnazjum była najważniejszym dokonaniem dyrektora J. Puppela, który na tym stanowisku pozostał do 1936 roku, kierując 273 uczniami i 16 nauczycielami. Przez ponad rok w zastępstwie szkołą kierował Tomasz Adamczyk. Był nauczycielem j. łacińskiego, walczył w powstaniu wielkopolskim. Kolejnym dyrektorem był ksiądz prefekt Fabian Wierzchowski (1937–1938). Po nim w przededniu wojny kierownictwo gimnazjum przejął polonista Marcin Gołąb (1938–1939).

Szkoła to przede wszystkim atmosfera, którą tworzą uczniowie i nauczyciele, od nich w dużej mierze zależy jak szkoła jest postrzegana w oczach lokalnej społeczności i jakie ma dla niej znaczenie.

Powojenne gimnazjum od razu przystąpiło do krzewienia polskości i patriotyzmu. Było tu wiele do zrobienia, bo chociaż dzięki rodzinom zachował się język polski i tradycje, to lata bezwzględnej germanizacji odcisnęły swoje piętno. Oparciem dla popularyzacji ducha polskiego był kościół katolicki. Nauczyciele wraz z księżmi przystąpili do organizowania Sodalitacji Marjańskiej. To zrzeszenie miało bardzo długie korzenie sięgające aż 1563 roku. Jego założycielem był ksiądz Jan Leunis. Celem sodalitacji było umoralnianie życia i kult Matki Boskiej. Poza tym w okresie adwentu i Wielkiego Postu wygłaszali nauki rekolekcyjne.

Życie szkoły w znacznym stopniu spletało się z kościołem katolickim. Uroczystości szkolne zaczynały się przeważnie od mszy świętej a uczący księża aktywnie uczestniczyli w życiu szkoły. Uważano, że wychowanie religijne w sposób istotny tworzy postawę moralną młodego człowieka.

Do tradycji grudziądzkich filomatów z 1901 roku nawiązywała „Błękitna Jedyńka”. Była to pierwsza grudziądzka drużyna harcerska. Drużyna gimnazjum dzieliła się na wodniacką i ogólną. Celem harcerzy była realizacja przyrzeczenia harcerskiego, czyli krzewienia życzliwości, samorealizacji i patriotyzmu. W tym celu organizowano wycieczki, rajdy, pochody i biwaki.

W 1928 roku w gimnazjum wprowadzono Ligę Obrony Powietrznej i Przeciwigazowej włączając tym samym placówkę do programu samoobrony cywilnej. Przynależność była obowiązkowa. Podobny militarno – obronny charakter miał Hufiec Szkolny składający się z grupy pieszej i konnej. Ćwiczenia odbywały się na błoniach nadwiślańskich i były prowadzone przez oficera 18 Pułku Ułanów.

Od maja 1939 roku nauczyciel fizyki i chemii prof. Markiewicz w podziemiach szkoły budował schron przeciwlotniczy. W szkole działały także liczne koła zainteresowań prowadzone przez nauczycieli. Koło polonistyczne organizowało szkolne akademie i przedstawienia.

Największym sukcesem był szkolne przedstawienie teatralne „Pana Tadeusza”. Poza tym przed Bożym Narodzeniem wystawiano jasełka i śpiewano kolędy. Ta działalność wykraczała poza mury szkoły, bo chętnie na widowni zasiadali mieszkańcy miasta.

W szkole istniał także chór, który nawiązywał do tradycji grudziądzkiej „Lutni” i chóru „Echo”. Jego inicjatorem był nauczyciel śpiewu Maksymilian Dąbrowski. Uczniowie z mniejszym talentem wokalnym należeli do koła muzycznego.

Od 1925 roku w gimnazjum działało koło fotograficzne, posiadające własną ciemnię. Duży wpływ na zainteresowania fotografujących miał nauczyciel przyrody Stanisław Bochnig. Sam zajmował się fotografią artystyczną i zamieszczał swoje zdjęcia w licznych książkach. W szkole przywiązywano duże znaczenie do sportu. Od 1924 roku uczniowie należeli do Klubu Sportowego Sparta. W 1926 roku uchwalono statut i powołano następujące sekcje: lekkiej atletyki, wioślarskiej, strzeleckiej, kolarskiej, tenisowej, piłki nożnej, piłki ręcznej, piłki koszykowej i latającej. Dużą aktywnością wykazywała się sekcja wioślarska trenująca szkolnej przystani wodnej w Porcie Schulza. Organizowała spływy wycieczkowe do Zakurzewa, Sartowic, Chełmna. W 1931 roku Sparta przystąpiła do budowy nowej przystani. W 1933 roku ukończono budowę i ksiądz Rozkwitalski poświęcił nową przystań.

Wybuch II wojny światowej 1 września 1939 roku zniweczył tradycję rozpoczęcia roku szkolnego.

Już w pierwszych dniach września zamknięto polskie instytucje, urzędy i szkoły. Rozpoczęto likwidację polskiej inteligencji. Ofiarami byli urzędnicy, księża i nauczyciele.

Wśród tych ostatnich znaleźli się także pedagodzy Sobieskiego, dyrektor J. Augustyński, St. Piwowarczyk, J. Rozkwitalski. A. Steczko, M. Tarnowska. Gimnazjum Króla Jana III Sobieskiego przestało istnieć. Wbrew zakazom władz niemieckich z narażeniem życia i wielkim poświęceniem od 1940 r. W. Dobrzyńska i A. Kowalska prowadziły tajne nauczanie. W tym samym roku T. Kaube absolwent gimnazjum wraz z grupą przyjaciół utworzył tajne stowarzyszenie „Rota”. Niestety w wyniku zdrady już 9 września 1941 r. sąd berliński skazał jej członków na karę śmierci.

Wyzwolenie Grudziądz z rąk okupanta hitlerowskiego nastąpiło 6 marca 1945 r. Miasto było bardzo zniszczone, aż 60 % budynków-w tym budynek szkoły legło w gruzach.

Dzięki wielkiej determinacji W. Dobrzyńskiej i innych nauczycieli już w kwietniu 1945 roku Państwowe Gimnazjum Króla Jana III Sobieskiego rozpoczęło nabór pierwszych uczniów.

Pierwszy rok szkolny w wolnym Grudziądzu trwał tylko do 31 maja 1945 roku a już 1 czerwca rozpoczęto drugi, który zakończył się 15 sierpnia 1945 roku.

Od 1 czerwca 1945 roku szkoła nosiła oficjalną nazwę Gimnazjum Koedukacyjne im. Króla Jana III Sobieskiego a pierwszym dyrektorem został K. Kochler. W roku szkolnym 1946/47 gimnazjum podzielono na męskie i żeńskie. Przy ulicy Sienkiewicza mieściło się I Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Króla Jana III Sobieskiego. Taka nazwa funkcjonowała do 1950 roku, kiedy to władze socjalistyczne odcinając się od przedwojennej tradycji wychowania i nauczania zmieniły numer i nazwę nie uwzględniając patrona szkoły. Od tego czasu po rok 1976 mimo XIX wiecznej genezy było to II Liceum Ogólnokształcące. Niechęć władz była tak daleka, że nie poprzestała tylko na tym zabiegu. Realizując idee socjalistyczne w Grudziądzu utworzono trzy szkoły Towarzystwa Przyjaciół Dzieci (TPD). Były to placówki wzorcowe tak pod względem socjalistycznego wychowania jak i materialistycznym treścią nauczania. Wobec powyższego w sierpniu 1951 roku II Liceum Ogólnokształcące przeniesiono na boczną ulicę K. Marcinkowskiego, przekazując budynek po szkole Powszechnej nr 5. W dawnej siedzibie przy ulicy Sienkiewicza ulokowano I Liceum Ogólnokształcące TPD, szkołę funkcjonującą w opinii Grudziądzan jako bezwyznaniowa i robotnicza.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski. Zdjęcie - Gerard Szukay